

Nelabais un senjorita Prima

Paulu Koelju

2016-08-05

UDK 821.134.3(81)-3

Ko 103

Paulo Coelho

O DEM~ NIO E A SRTA. PRYM

Copyright © 2000 by Paulo Coelho

This edition was published by arrangement with Sant Jordi Asociados, Barcelona, Spain.

All rights reserved.

Paulo Coelho: <http://www.paulocoelho.com.br>

Literārā konsultante Olita Rause

Mākslinieks Aivars Plotka

Vāka noformējumam izmantoti S. Botičelli un H. Memlinga gleznu fragmenti

© Edvīns Raups, tulkojums latviešu valodā, 2002

© Aivars Plotka, mākslinieciskais noformējums, 2002

© SIA “Jāņa Rozes apgāds”, 2002

ISBN 978-9984-23-602-5

Ak, Marija, bez grēka kas tapusi grūta, aizlūdz par mums, jo mēs esam Tavā priekšā! Āmen.

Bet kāds priekšnieks viņam jautāja: – Labo mācītāj, kas man jādara, lai es iemantotu mūžīgo dzīvību?

Bet Jēzus tam sacīja: – Ko tu mani sauc par labu? Nevienš nav labs, kā tikai vienīgi Dievs.

Lūkas evaņģēlijs, 18; 18 – 19

Paulu Koelju ‘Nelabais un senjorita Prima’

Nujau turpat piecpadsmit gadu Vecā Berta vadīja dienas, sēdēdama pie savu namdurvju sliekšņa. Viskosas ļaudis nebrīnījās, tie zināja, ka sirmgalvji tā mēdz uzvesties – sapņot par pagātņi un jaunību, vērot pasauli, kurā tiem vairs nav ko darīt, un gudrot, par ko pārmīt kādu vārdu ar kaimiņiem.

Taču Bertai bija noteikts iemesls te sēdēt. Un tajā rītā, kad pa stāvo nogāzi uzkāpa kāds svešinieks un lēnā gaitā devās uz ciemata vienīgo viesnīcu, vecā sieva skaidri zināja, ka viņas gaidīšana beigusies. Svešinieks bija daudz savādāks, nekā viņa to it bieži bija iedomājusies, tā drānas bija galīgi nonēsātas, mati pinkojās garāki, nekā pieņemts, un viņa bārda prasījās pēc skuvekļa.

Un viņš nebija viens, viņu pavadīja dēmons.

“Manam vīram ir taisnība,” viņa pie sevis sprieda. “Ja es te nesēdētu, neviens to ij nepamanītu.”

Vecuma noteikšana nebija Bertas stiprā puse, tāpēc viņas vērtējums par atnācēja gadiem brīvi svārstījās starp četrdesmit un piecdesmit. “Vēl zaļš,” viņa nodomāja, un tā bija attieksme, kas piemita tikai veciem ļaudīm. Nez cik ilgi viņš te paliks, vecā klusībā purpināja, bet ne pie kāda slēdziena nenonāca; iespējams, ka pavisam īsu brīdi, jo mugursoma nebija nekāda lielā. Visticamāk, šis vīrs viesnīcā pārlaidīs labi ja vienu nakti un tad dosies pretim savam liktenim, par ko viņa nedz ko zināja, nedz arī gribēja zināt. Tomēr daudzajiem gadiem, ko viņa bija pavadījusi sēžam pie savu namdurvju sliekšņa, joprojām bija kāda neatņemama vērtība – tie bija iemācījuši redzēt kalnu skaistumu, iemācījuši saskatīt to, ko viņa nekad nebūtu pamanījusi kaut vai tāpēc, ka bija šeit dzimusi un kalni bija viņas ikdiena.

Kā jau Berta bija paredzējusi, svešinieks iegāja viesnīcā. Kādu brīdi vecā sieva apsvēra, vai neaprunāties ar svēto tēvu par šo nevēlamo ciemiņu, taču labi zināja, ka tas viņu neuzklausītu, vien piebilstu kaut ko par vecu ļaužu iedomām.

Atlika vien gaidīt turpmākos notikumus. Nelabajam jau daudz laika nevajadzēja, lai sastrādātu kādu nedarbu, izsauktu, piemēram, vētru, negaisu vai nogruvumu, kas dažās stundās spēj iznīcināt pirms divsimt gadiem stādītu birzi. Piepeši Bertai iešāvēs prātā, ka Viskosai nav ne silts, ne auksts no tā, ka viņa zina par tikko ieradušos ļaunumu, ļaunie spēki vienmēr te nāk, te iet, un viņu klātbūtne nebūt nav iemesls, lai kāds taptu nelabā iespaidots. Tie klimst pa pasauli bez mitas, un neko citu tiem nevajag kā vien zināt, kas notiek, un reizi pa reizei pārbaudīt kādu nabaga dvēseli. Taču viņi paši ir tik svārstīgi, ka maina savu izvēli bez jebkādas loģikas, gluži vienkārši raudzīdami pēc pienācīga pretinieka, lai cīnīš sagādātu lielāku prieku. Berta atzina, ka Viskosā nav nekā interesanta vai sevišķa, kas ceļotāju spētu piesaistīt ilgāk par vienu dienu, vēl jo vairāk tik svarīgu un aizņemtu personu kā tumsas vēstnesi.

Viņa centās domāt par kaut ko citu, tomēr svešinieks neizgāja un neizgāja no prāta. Turklāt saulainajās debesīs strauji sāka pulcēties mākoņi.

“Šim gadalaikam tā ir dabiska parādība,” viņa nodomāja. “Parasta sakritība, kam nav nekāda sakara ar svešinieka ierašanos.”

Pēkšņi tālē nogranda pērkons, tūlīt pēc tam tas nodārdēja vēl trīs reizes. No vienas puses, tas nozīmēja tikai to, ka tuvojas lietus; no otras puses, ja vien ņem vērā šī miestīņa senos ticējumus, pērkonā grāvienus var tulkot kā sadusmotā Dieva bāli, kas pārmet cilvēkiem vienaldzību pret Viņa klātbūtni.

“Varbūt man tagad vajadzētu rīkoties. Galu galā tas, ko es gaidīju, nupat ir ieradies.”

Vēl dažas minūtes viņa pavadīja, pievērsot uzmanību katram sīkumam; mākoņi joprojām turpināja vilkties pār pilsētīņu, bet pērkonā dārdi vairs neatskanēja. Kā jau kārtīga katoliete, viņa neticēja nekādiem māņiem vai aizspriedumiem, jo sevišķi tiem, kuri valdīja Viskosā un kuru saknes iesniedzās seno ķeltu civilizācijā, kas reiz apdzīvoja šīs vietas.

“Pērkons ir visparastākā dabas parādība. Ja Dievs gribētu runāt ar cilvēku, viņš nelietotu tik aplinkus paņēmienus.”

Tiklīdz viņa tā nodomāja, debesīs atplaiksniņa zibens, ko pavadīja pamatīgi grandieni, šoreiz jau daudz tuvāk. Berta piecēlās, paņēma krēslu un, pirms vēl bija sācis līt, iegāja mājā; taču viņas sirds vairs nebija tik mierīga, tā sažņaudzās kaut kādās dīvainās bailēs, ko viņa neprata izskaidrot.

“Ko man tagad darīt?”

Viņa ļoti vēlējās, lai svešinieks drīzāk dotos prom; viņa jutās pārāk veka, lai palīdzētu sev, lai palīdzētu ciematam un – galvenais – lai būtu pie rokas Visvarenajam, kas nepieciešamības gadījumā sev par palīgu

noteikti izvēlētos kādu jaunāku. Tas bija tikai nelāgs sapnis; viņas vīram tāpat nebija nekā cita, ko darīt, kā izgudrot kaut ko, lai palīdzētu sievai kavēt laiku.

Un tomēr viņa bija redzējusi nelabo – jā, par to viņai nebija nekādu šaubu. Ar visu miesu un kauliem un apģērbusos kā svētceļnieku.

Viesnīca vienlaicīgi bija arī vietējo produktu veikals, šim apvidum raksturīgu ēdienu restorāns, kā arī bārs, kurā Viskosas iedzīvotāji mēdza pulcēties, lai pārrunātu vienmēr vienu un to pašu – laika apstākļus un jaunatnes vienaldzību pret lauku darbiem. “Deviņi mēneši ziemas un trīs mēneši elles,” – tā viņi mēloja, runādami par tām deviņdesmit dienām, kas tiem katru gadu atlika, lai paspētu nodarīt visus lauku darbus – zemes iestrādāšanu, sēšanu, tad gaidīšanu un ražas novākšanu, siena savešanu un aitu cirpšanu. Ikviens, kas te dzīvoja, zināja, ka viņiem nekas cits neatliek kā vien turpināt sadzīvot ar šo pasauli, kuras dienas ir jau skaitītas. Lai nu kā, tomēr nebija viegli pieņemt domu, ka viņi ir daļa no pēdējās ganu un zemnieku paaudzes, kuras senči šajos kalnos mituši gadsimtiem ilgi. Iespējams, ka pavisam drīz atbrauks mašīnas, aizvedīs lopus tālu prom un audzēs ar īpašu barību, bet ciematu droši vien izpārdos kādai lielai ārzemju firmai, kas šo nostūri pārvērtīs lepnā slēpošanas kūrortā. Tā jau bija noticis ar dažu labu ciematu šajā apkaimē, bet Viskosa turējās – to saistīja pienākums pret savu pagātni, pret noturīgajām tradīcijām, ko te bija iedibinājuši pirmie šo vietu pastāvīgie iedzīvotāji, kas saviem bērniem no paaudzes paaudzē bija mācījuši, cik svarīgi ir cīnīties līdz pēdējam elpas vilcienam.

Svešinieks rūpīgi izlasīja viņam pasniegto viesnīcas anketu un pārdomāja, kā to aizpildīt. Pēc viņa izrunas tūlīt kļuva skaidrs, ka viņš ieradies no kādas Dienvidamerikas valsts, un viņš izlēma, ka tā varētu būt Argentīna – atnācējs tiešām jūsmoja par šīs valsts futbola komandām. Ailītē, kurā bija lūgts uzrādīt adresi, viņš ierakstīja Kolumbijas iela, labi zināms, ka dienvidamerikāņi savstarpējā laipnībā galvenās ielas mēdz nosaukt kaimiņvalstu vārdos. Bet pats sevi viņš nodēvēja kāda slavena pagājušā gadsimta terorista vārdā.

Nepagāja ne divas stundas, kad visi Viskosas iedzīvotāji (pavisam divi simti astoņdesmit viens) jau zināja, ka ciematā ieradies svešinieks, vārdā Karloss, ka viņš dzimis Argentīnā un dzīvo visnotaļ jaukā Kolumbijas ielā Buenosairesā. Tāda nu bija mazu miestu lielā priekšrocība – bez jebkādas piepūles tu viens un divi varēji uzzināt visu par jebkuru svešinieku.

Un tieši tāds arī bija atnācēja nolūks.

Viņš uzkāpa savā istabā un izkrāmēja mugursomu. Tajā bija daži drēbju gabali, bārdas skujamais, lieks apavu pāris, vitamīni pret saaukstēšanos, bieza burtnīca, kurā viņš pierakstīja savas piezīmes, un vienpadsmit zelta stieņi, kas katrs svēra divus kilogramus. Pārguris no sasprindzinājuma un stāvā kāpiena kalnā un no smagā nesamā, svešinieks aizmiga gandrīz acumirkļi, tiesa, nepiemirsdams atstutēt durvis ar krēslu, lai gan nešaubījās, ka droši var uzticēties ikvienam Viskosas iedzīvotājam.

Nākamajā dienā, padzēris rīta kafiju, viņš atstāja netīrās drēbes pie mazās viesnīciņas sulaiņa ar lūgumu tās izmazgāt, salika zelta stieņus atpakaļ somā un devās kalnu virzienā ciemata austrumu pusē. Ceļā viņš pamanīja tikai vienu vietējo iedzīvotāju, kādu vecu sievu, kas sēdēja pie mājas sliekšņa un uzskatīja gājēju ar lielu ziņkāri.

Svešinieks iegāja mežā un labu brīdi nogaidīja, kamēr ausis pierod pie odu sīkšanas un putnu svilpjiem, pie trokšņa, ko radīja vēja grabināšanās lapas nometušajos koku zaros. Viņš zināja, ka šādā vietā viņu it viegli varēja nemanīti novērot, tāpēc vismaz stundu nedarīja neko.

Kad svešais jutās drošs, ka iespējamais novērotājs būs pārguris un devies prom bez jebkādam ziņām, ko pavēstīt citiem, viņš netālu no klints, kas veidoja burtu Y, izraka alu un paslēpa tajā vienu zelta stieni. Tad viņš uzkāpa mazliet augstāk, vairāk nekā stundu izlikās dziļi iegrimis dabas apcerēšanā, līdz ieraudzīja vēl kādu dīvainu klinti, kas šoreiz atgādināja ērgli, un blakus tai izraka vēl vienu alu, kurā paslēpa atlikušos desmit zelta stieņus.

Pirmais cilvēks, ko viņš sastapa atceļā uz ciematu, bija jauna meitene, kas sēdēja upes krastā. Tā bija viena no tām upēm, ko pavasarī te veidoja kalnos kūstošie ledāji. Meitene pacēla acis no grāmatas, ko lasīja, novērtēja nācēju un atsāka lasīšanu; droši vien māte viņai bija mācījusi nepārmīt ne vārda ar svešiniekiem.

Taču svešiniekiem, ierodoties jaunā vietā, ir tiesības vismaz mēģināt sadraudzēties ar tiem, kurus viņi redz pirmoreiz, un tāpēc viņš gāja meitenei klāt.

– Sveiki, – tas bilda. – Īsta karsoņa šim gadalaikam, vai ne?

Meitene piekrītoši pamāja ar galvu.

Ceļinieks neatlaidās:

– Es labprāt jums piedāvātu apskatīt kādu jauku ainavu.

Meitene kārtīgi nolika grāmatu sev līdzās, pastiepa roku un stādījās priekšā:

– Mani sauc Šantala. Vakaros es strādāju tās viesnīcas bārā, kurā jūs esat apmeties. Es mazliet brīnījos, ka neatnācāt vakariņās. Viesnīca pelna ne tikai no istabiņu izīrēšanas, tai ir svarīga katra summa, ko iemītnieks iztērē. Jūs esat Karloss no Argentīnas, kurš dzīvo Kolumbijas vārdā nosauktā ielā; šajā ciemā to zina visi. Ikviens, kas ierodas šeit, kad nav medību sezona, nokļūst ciemnieku uzmanības centrā. Turklāt vēl tāds kā jūs, vīrs ap piecdesmit, iesirmiemi matiem un acīm, kas liecina, ka kaut ko šajā dzīvē ir redzējušas.

Liels paldies par ielūgumu apskatīt kādu skaistu vietu, taču es Viskosas apkaimi esmu skatījusi no visiem iespējamajiem un pat tikai iedomājamajiem rakursiem, tā ka būtu prātīgāk, ja drīzāk es jums parādītu kaut ko nekad neredzētu, taču jūs droši vien esat ļoti aizņemts?

– Mani nesauc Karloss, un man nav piecdesmit divu gadu – visi dati viesnīcas anketā ir viltoti.

Šantala uzlūkoja viņu, nezinādama, ko sacīt. Svešinieks turpināja:

– Ne jau Viskosu es vēlos jums parādīt. Tas ir kas tāds, ko jūs tiešām nekad neesat redzējuši.

Viņa bija lasījusi gana daudz stāstu par meitenēm, kas aiziet līdz svešiniekiem un tad pazūd mežā bez pēdām. Viņa sabijās, bet tikai uz mirkli, jo bailes tūlīt nomainīja piedzīvojuma kāre. Galu galā viņa bija izstāstījusi, ka svešinieku pazīst katrs ciema suns, un, kaut gan ziņas par viņu viesnīcas anketā neatbilda patiesībai, diez vai šis vīrs uzdrošināsies darīt viņai pāri. Turklāt viss sliktais notika naktīs, un tās nebūt nebija romantiskas tikšanās.

– Kā jūs sauc? – viņa apvaicājās. – Ja tas, ko jūs sakāt, ir taisnība, jums jāsaprot, ka es jūs varu uzrādīt policijai par savas identitātes slēpšanu.

– Apsolu, ka atbildēšu uz visiem jūsu jautājumiem, bet vispirms nāciet man līdzī – es vēlos jums kaut ko parādīt. Tas ir piecu minūšu gājiena attālumā.

Šantala aizvēra grāmatu, dziļi ieelpoja un klusībā noskaitīja īsu lūgšanu, kamēr viņas sirds sitās bailēs un satraukumā. Tad viņa piecēlās un devās līdzī svešiniekam, puslīdz pārliecināta, ka šī atkal būs kārtējā izgāšanās viņas dzīvē, viena no tām, kas vienmēr sākās daudzsološi un cerīgi, bet allaž beidzās ar vēl vienu sapni par neiespējamu mīlestību.

Vīrs aizveda meiteni pie Y veida akmens, parādīja nesen sarakņāto zemi un lūdza sameklēt, kas tur bija apslēpts.

– Es nosmērēšu rokas, – Šantala iebilda. – Un es nosmērēšu arī drēbes!

Vīrs paķēra kādu zaru, pārlauza un ieteica rakt ar to. Šāda uzvedība meiteni tik ļoti pārsteidza, ka viņa vairs nešaubījās un darīja, kas likts.

Pēc neilga brīža viņa turēja rokās dubļainu, dzeltenīgu stieni.

– Tas, šķiet, ir no zelta, – meitene ieminējās.

– Tas arī ir zelts. Un tas ir mans. Ieroc to atpakaļ zemē!

Viņa izdarīja, kā vēlēts. Tūlīt pat vīrs viņu aizveda uz otru slēptuvi. Un atkal lika rakt, un šoreiz viņas acis iepletās patiesā izbrīnā par atrakto zelta daudzumu.

– Arī tas ir zelts. Un arī tas pieder man, – svešinieks paziņoja.

Šantala jau gatavojās atkal aprakt zeltu, bet svešinieks lūdza atstāt alu vaļā. Tad viņš apsēdās uz akmens, aizsmēķēja cigareti un paraudzījās debesīs.

– Kāpēc jūs man to rādījāt?

Vīrs neatbildēja.

– Kas jūs galu galā esat? Un ko jūs te darāt? Kāpēc jūs man rādāt slēptuves šajos kalnos – es taču varu par tām izstāstīt?!

– Pārāk daudz jautājumu vienlaicīgi, – svešinieks novilkā, joprojām vērdamies kaut kur kalnos, it kā meitenes te nemaz nebūtu.

– Jūs apsolījāt atbildēt uz jebkuru jautājumu, ja es nākšu līdzi.

– Pirmkārt, solījumiem nevajag ticēt. Pasaule ir pilna ar solījumiem: par bagātību, par mūžīgu izglābšanos, par nebeidzamu mīlestību. Daži uzskata, ka var solīt pilnīgi visu, citi savukārt uzklausa jebko, ka tikai tiek solītas labākas dienas. Un abas puses – gan tie, kuri sola, bet savus solījumus nepilda, gan tie, kas tic solītajam, beidz savas dienas trūkumā un izmisumā.

Svešinieks saprata, ka runā pārāk sarežģīti; tā bija viņa dzīve, viņa tās nakts pieredze, kas visu mainīja, kad vajadzēja pieņemt melus, jo pieņemt īstenību viņš nespēja. Vīrs saprata, ka vajadzētu runāt vienkāršāk, tā, lai meitene saprot.

Taču Šantalai šķita, ka ir sapratusi gandrīz visu. Kā jau visi vīrieši gados, arī svešinieks domā gluži vai tikai par seksu ar jaunāku sievieti. Kā jau visi cilvēki, viņš uzskata, ka par naudu var nopirkt jebko. Kā jau visi svešinieki, arī šis ir pārliecināts, ka meitenes no attāliem ciemiem ir pietiekami naivas, lai pieņemtu jebkuru piedāvājumu – īstu vai izdomātu –, ja vien tajā būtu nojaušama kaut netieša norāde uz iespēju pamest šīs vietas.

Viņš nebija pirmais un diemžēl nebūs arī pēdējais, kurš centīsies viņu pavadināt tik rupjā veidā. Bet meiteni mulšināja bagātība, ko viņš piedāvāja; viņa nekad nebija iedomājusies, ka ir tik daudz vērtā, un tas vienlaikus bija gan patīkami, gan biedējoši.

– Es esmu pārāk veca, lai ticētu solījumiem, – Šantala atbildēja, lai novilcinātu laiku.

– Bet jūs vienmēr tiem esat ticējusi un joprojām ticat.

– Jūs vēlaties mani piekrāpt. Es zinu, ka dzīvoju paradīzē, es esmu lasījusi Bībeli un nevēlos pieļaut to pašu kļūdu, ko Ieva, kurai nebija gana ar to, kas tai piederēja.

Protams, ka tā nebija taisnība, un meitene jau sāka raizēties, ka svešinieks varētu zaudēt interesi par viņu un aiziet. Patiesībā viņa pati bija nopinusi šos tīklus un parūpējusies par viņu nejaušo tikšanos mežā; viņa ar nolūku apsēdās vietā, kurai atpakaļceļā garām vajadzēja nākt svešiniekam – varbūt tam gribēsies aprunāties, varbūt viņa izdzirdēs kādu solījumu, kas ļautu vismaz dažas dienas pasapņot par jaunu mīlestību un iespēju tikt aizvestai uz visiem laikiem prom no dzimtā ciema. Lai gan viņas sirds jau vairākas reizes bijusi salauzta, meitene nezaudēja ticību, ka reiz sastaps savu īsto vīrieti. Sākumā viņa bija ļoti izvēlīga, taču laiks steidzās arvien nežēlīgāk, un Šantala nu jau bija ar mieru pamest Viskosu ar pirmo vīrieti, kas būtu gatavs ņemt viņu līdzi – pat ja viņai nebūtu nekādu jūtu pret viņu. Par to, ka mīlestība ir tikai laika jautājums un viņa svešinieku iemīlētu, meitenei nebija nekādu šaubu.

– Tieši to es vēlos zināt: vai mēs dzīvojam paradīzē vai ellē? – svešinieks pārtrauca viņas pārdomas.

Lieliski, vīrs bija iekritis lamatās.

– Paradīzē. Bet, ilgu laiku dzīvojot brīnišķīgā vietā, cilvēkam tā sāk apnikt.

Pirmā ēsma bija izmesta. Citiem vārdiem, viņa bija pateikusi: “Es esmu brīva, pieejama.” Nākamajam jautājumam vajadzētu skanēt: “Kā jums?”

– Kā jums? – svešinieks interesējās.

Tagad vajadzēja uzmanīties; viņa nedrīkstēja izrādīt pārāk lielu degsmi, lai vīru nenobaidītu.

– Nezinu. Reizēm šķiet, ka jā, bet reizēm liekas, ka mans liktenis ir šeit un es nespēju iedomāties savu dzīvi kaut kur tālu prom no Viskosas.

Nākamais solis: tēlot vienaldzību.

– Labi, tā kā jūs neko nevēlaties stāstīt par zeltu, ko man parādījāt, tencinu par pastaigu un atgriezās pie upes lasīt grāmatu. Paldies!

– Acumirkli!

Ēsma bija norīta.

– Protams, es jums izstāstīšu visu par zeltu – kādēļ gan citādi būtu vedis jūs šurp?

Sekss, nauda, vara, solījumi! Tomēr Šantala savilka seju grimasē, kas liecināja, ka viņa gaida pārsteidzošu atklājumu; vīriešiem nez kādēļ ļoti patīk justies pāraķiem, viņi pat nenojauš, ka visbiežāk to rīcība ir apskaužami viegli paredzama.

– Jūs acīmredzot esat vīrs ar lielu dzīves pieredzi. Tāds, kurš varētu iemācīt man daudz jauna!

Tieši tā. Palaist drusciņ vaļīgāk grožus, kādu nieku uzslavēt medījumu, lai tas nesabīstas, – lūk, kas bija svarīgāk par svarīgu.

– Taču jums piemīt nelāgs ieradums, atbildot uz vienkāršu jautājumu, lasīt garus sprediķus par solījumiem vai par to, kā pareizi jādzīvo. Es būtu daudz priecīgāka, ja jūs atbildētu uz jautājumiem, kurus es uzdevu pašā sākumā: kas jūs esat un ko te meklējat?

Svešinieks novērsa skatu no kalniem un pavērsās uz meiteni. Daudzus gadus viņš bija strādājis ar dažnedažādiem ļaudīm un puslīdz droši varēja pateikt, kas šai meičai aiz ādas. Acīmredzot viņa iedomājās, ka zeltu viņš bija parādījis, lai nabaga meiteni iespaidotu ar savu bagātību, gluži tāpat kā tagad tā centās iespaidot viņu ar savu jaunību un vienaldzību.

– Kas es esmu? Teiksim, ka esmu cilvēks, kurš jau labu laiku meklē patiesību un kurš visbeidzot ir atklājis šīs patiesības teorētisko pusi, bet vēl nekad nav to pielietojis praksē.

– Un kas tā ir par patiesību?

– Tā ir patiesība par cilvēka dabu. Esmu sapratis, ka agri vai vēlu mēs kritīsim kārdinājumā, ja vien šāda iespēja mums tiks dota. Ikviens cilvēks uz zemes ir gatavs pastrādāt ko ļaunu – viss atkarīgs no apstākļiem.

– Es uzskatu, ka...

– Nav runa par to, ko uzskatāt jūs vai es, vai par to, kam mēs gribētu ticēt, – ir runa par to, vai mana teorija ir pareiza vai nav. Tātad jūs gribējāt zināt, kas es esmu. Es esmu ļoti bagāts rūpnieks, ļoti ietekmīgs, manā pakļautībā ir tūkstošiem darbinieku. Esmu bijis gan mežonis – kad vajadzēja tādām būt, gan labvēlis – kad tas bija nepieciešams.

Es esmu piedzīvojis daudz ko tādu, kas citiem cilvēkiem nav rādījies pat sapņos; pārkāpjot visas robežas, esmu meklējis gan baudu, gan zināšanas. Es esmu cilvēks, kurš iepazinis paradīzi, lai gan uzskatīju sevi par ieslodzītu ģimenes un rutīnas ellē, un cilvēks, kurš iepazinis elli, baudīdams dzīvi paradīzē un pilnīgā brīvībā. Lūk, kas es esmu, cilvēks, kurš bijis gan slikts, gan labs; iespējams, vispiemērotākais cilvēks, kam uzdot jautājumu par humānisma būtību, – un tieši tāpēc es esmu šeit. Turklāt zinu, ko jūs tūlīt gribēsiet noskaidrot.

Šantala juta, ka zūd pamats zem kājām; cik vien ātri iespējams, to vajadzēja atgūt.

– Jūs domājat, ka es jautāšu: kāpēc jūs man rādījāt zeltu? Īstenībā es gribu zināt, kāpēc tik bagāts un ievērojams rūpnieks brauc uz Viskosu, lai rastu atbildi uz jautājumu, ko it viegli varētu gūt grāmatās, universitātēs vai gluži vienkārši sarunā ar kādu pazīstamu filosofu.

Meitenes attapība svešinieku iepriecināja. Lieliski, viņš, kā vienmēr, bija izvēlējis īsto cilvēku.

– Es ierados Viskosā ar noteiktu nolūku. Pirms vairākiem gadiem es apmeklēju teātra izrādi, kuras autors bija Dīrenmats. Jūs droši vien šo autoru zināt...

Šī piebilde bija neliela provokācija; protams, ka meitene nekad nebija dzirdējusi par tādu Dīrenmatu, un tagad atkal tēloja vienaldzīgo, it kā viss viņai būtu skaidrāks par skaidru.

– Turpiniet, – Šantala mudināja, nepamirkšķinājusi ne aci.

– Es priecājos, ka jums nav sveši viņa darbi, tomēr ļaujiet man atgādināt, tieši par kuru lugu ir runa, – viņš rūpīgi apsvēra katru vārdu, lai viņa piebildes neliktos pārāk ciniskas, taču pietiekami pārliecinošas, lai meitene saprastu, ka viņš zina par tās izlikšanos. – Tā ir luga par sievieti, kas, kļuvusi bagāta, atgriežas kādā pilsētā ar vienu vēlēšanos – pazemot un izputināt cilvēku, kurš tai atteica jaunības dienās. Visa viņas dzīve, laulības un veiksmīgā karjera bija pakļautas šai neizdziestošajai kaislei atriebties savai pirmajai mīlestībai.

Tai brīdī es sapratu, kāds ir mans dzīves uzdevums: doties uz kādu nomaļu pasaules nostūri, kurā ļaudis dzīvo priekā, mierā un līdzjūtībā, un pārliecināties, vai man izdosies piespiest šos ļaudis pārkāpt kādu no desmit baušļiem.

Šantala novērsās un paskatījās uz kalniem. Viņa saprata, ka svešinieks zina, ka viņa neko nav dzirdējusi par pieminēto rakstnieku, un tagad baidījās, ka viņš jautās par galvenajiem baušļiem; reliģija meiteni nekad nebija sevišķi interesējusi, un viņai nebija ne jausmas, kas tie par baušļiem.

– Šajā ciematā visi ir godīgi ļaudis, sākot jau ar jums, – svešinieks turpināja. – Es jums parādīju, kur paslēpts zelta stienis, kas jums dotu brīvas rokas un visu nepieciešamo, lai varētu aiziet no šejienes un iepazīt pasauli, lai piepildītu visus nomaļa ciemata meitenes sapņus. Zelts joprojām ir slēptuvē, tas pieder man, bet jūs to varēsiet nozagt, ja vien gribēsiet. Taču tad jūs būsit pārkāpusi vienu no baušļiem: “Tev nebūs zagt!”

Meitene paskatījās uz svešinieku, bet tas stāstīja tālāk:

– Runājot par zelta stieņiem otrajā slēptuvē, ar tiem būtu gana, lai nevienam ciemata iedzīvotājam vairs nekad nevajadzētu strādāt. Es lūdzu tos otrreiz neierakt zemē, jo grasos paslēpt citā vietā, ko zināšu es viens pats. Bet es gribu, lai, atgriežoties mājās, jūs visiem izstāstāt, ka esat tos redzējusi un ka es esmu ar mieru tos atdot Viskosas iedzīvotājiem, ja viņi izpildīs ko tādu, par ko nekad nav pat iedomājušies, ka varētu izdarīt.

– Un kas tas, piemēram, būtu?

– Nav runa par piemēriem, par brīvu izvēli, bet gan par kaut ko ļoti noteiktu – es gribu, lai viņi pārkāpj bausli “Tev nebūs nokaut!”.

– Ko?

Tas bija drīzāk kliedziens nekā jautājums.

– Ko dzirdējāt. Es gribu, lai viņi pastrādā noziegumu!

Svešinieks nomanīja, ka meitenes augums saspringst un kuru katru brīdi viņa var aiziet, nenoklausījusies stāstu līdz beigām. Viņam steigšus vajadzēja pastāstīt par saviem nodomiem.

– Es dodu vienu nedēļu laika. Ja pēc septiņām dienām kāds ciemata iedzīvotājs būs miris – man ir vienalga, vai upuris būs vairs nekam nederīgs sirmgalvis vai neārstējams slimnieks, vai garā vājais, kas prasa vienas vienīgas rūpes, – visu zeltu saņems ciemata iedzīvotāji, un es secināšu, ka mēs visi esam ļaundari. Ja jūs nozagsiet zelta stieni, bet ciemata iedzīvotāji spēs pretoties kārdinājumam – vai arī otrādi, es secināšu, ka ir gan labi, gan slikti cilvēki. Tiesa, līdz ar to es nonāksu sarežģītā situācijā, jo tas nozīmēs, ka sākusies garīga cīņa un ka uzvarētājs var būt gan vienā, gan otrā pusē. Jūs taču ticat Dievam, garīgajai pasaulei, cīņai starp eņģeļiem un dēmoniņiem?

Meitene klusēja, svešinieks saprata, ka jautājums bijis nevietā un meitene gluži vienkārši var pagriezties un aiziet. Ironijai te nebija vietas, vajadzēja izskaidrot pašu būtību.

– Redziet, ja es tagad aizbraukšu ar visiem saviem vienpadsmit zelta stieņiem, viss, kam es gribu ticēt, izrādīsies meli. Es nomiršu, saņemis atbildi, ko labāk nekad nebūtu saņemis, jo dzīve būtu bijusi daudz pieņemamāka, ja es būtu pārliecināts, ka pasaule ir ļauna.

Tad es ciestu tāpat kā agrāk, bet man būtu daudz vieglāk, ja es zinātu, ka citi arī cieš. Turpretim, ja pēc lielām tragēdijām nolādēti ciest tikai daži, tad kaut kas nav kārtībā ar Radišanu.

Šantalas acis piepildījās asarām. Tomēr viņa saņēmās, lai valdītu pār sevi.

– Kāpēc jūs to darāt? Kāpēc izvēlējāties tieši manu ciemu?

– Tam nav nekāda sakara ne ar jums, ne ar jūsu ciemu. Es domāju tikai par sevi: viena cilvēka vēsture ir visu cilvēku vēsture. Es gribu zināt, vai mēs esam labi vai ļauni. Ja mēs esam labi, Dievs ir taisnīgs. Un viņš man piedos visu, ko esmu darījis: ļaunumu, ko esmu vēlējis saviem pāridarītājiem, kļūdainos lēmumus, ko izšķirīgos brīžos esmu pieņēmis, kā arī šo piedāvājumu, – jo tas bija Viņš, kurš mani vadīja cauri tumsai.

Ja mēs esam ļauni, tad viss ir atļauts, nav kļūdainu lēmumu, mēs jau esam nolādēti, un tam, ko darām šajā dzīvē, ir pavisam niecīga nozīme – mūsu glābīņam nav nekāda sakara ar mūsu domām vai rīcību.

Pirms vēl Šantala paguva aiziet, svešinieks piebilda:

– Jūs varat izlemt nesadarboties ar mani. Tādā gadījumā es visiem izstāstīšu, ka devu jums iespēju palīdzēt ciema ļaudīm, bet jūs atteicāties. Un tad es pats viņiem izteikšu šo piedāvājumu, un, iespējams, tieši jūs būsiet tā, kuru tie izvēlēšies par savu upuri. Lai nogalinātu.

Drīz vien Viskosas iedzīvotāji pierada pie svešinieka dienas kārtības: viņš cēlās agri, padzēra ļoti stipru kafiju un devās staigāt kalnos, neskatoties uz pastāvīgo lietu, kas bija sācies nākamajā dienā pēc viņa ierašanās un kas pamazām vērtās arvien biežākos sniegpuetņos. Vīrs nekad nepusdienoja, viesnīcā mēdza atgriezties īsi pirms krēslas, tad ieslēdzās istabā, un visi uzskatīja, ka viņš devies pie miera.

Taču, kad satumsa, viņš atkal devās ceļā, šoreiz apstaigādams ciemata tuvējo apkārtni. Restorānā vīrs allaž ieradās pirmais, pasūtīja izsmalcinātus ēdienus, nepievērsdams uzmanību cenai, un prata izvēlēties labākos vīnus, kas ne vienmēr bija tie paši dārgākie. Pēcāk viņš izsmēķēja cigareti un devās pie bāra, kur pamazām iepazinās ar pastāvīgajiem apmeklētājiem.

Svešiniekam patika klausīties nostāstos par apkārtnes dzīvi, par iepriekšējām paaudzēm Viskosā (kāds zināja teikt, ka senāk Viskosa bijusi daudz lielāka nekā tagad, par ko vēl liecinot māju drupas trīs palikušo ielu tālākajos galos), par ieradumiem un aizspriedumiem, kas veidoja lauku ļaužu ikdienu, par jauno tehniku lauksaimniecībā un lopu audzēšanā.

Kad pienāca kārta runāt par sevi, vīrs sarunāja vispretrunīgākās lietas – reizēm tas klāstīja, ka bijis jūrnieks, citreiz teica, ka vadījis lielu ieroču ražotni, vai arī stāstīja par laiku, kad it kā esot visu pametis un devies klosterī meklēt Dievu.

Ejot mājās, ļaudis sprieda, vai stāstītais bijis taisnība vai meli. Ciema mērs uzskatīja, ka cilvēks dzīvē var pagūt ļoti daudz, bet Viskosas iedzīvotājiem tas likās dīvaini – viņi sev nolemto likteni zināja jau no dzimšanas. Ciema svētajam tēvam bija cits viedoklis, viņš jaunpienācēju uzskatīja par nomaldījušos avi, kas mēģina atrast pats sevi.

Vienīgais, par ko visi bija pilnīgi droši pārliecināti, – ka svešinieks ciematā uzturēsies tikai septiņas dienas. Viesnīcas saimniece bija teikusi, ka vīrs zvanījis uz galvaspilsētas lidostu un pasūtījis biļeti, nē, nevis uz Dienvidameriku, bet uz Āfriku! Tūlīt pēc zvana viņš no kabatas izņēmis naudas maku, lai samaksātu par istabu un par ēdienreizēm, arī nākamajām, lai gan saimniece apgalvojusi, ka uzticas viņam. Tomēr svešinieks bijis nepiekāpīgs, un sieviete ierosinājusi, lai tas norēķinās ar kredītkarti, kā to dara vairums viesu, – šādi viņam palikšot skaidra nauda dažādiem neparastiem gadījumiem, kas mēdzot rasties tālos ceļojumos. Viņa pat gribējusi piebilst, ka Āfrikā, iespējams, kredītkartes nemaz nepieņem, taču būtu bijis nepieklājīgi izrādīt, ka viņa noklausījusies telefonsarunu.

Svešinieks pateicies par rūpēm, bet viņas padomu pieklājīgi noraidījis.

Turpmākos trīs vakarus neparastais viesis izmaksājis dzērienus visiem pēc kārtas – un atkal skaidrā naudā. Kaut kas tāds Viskosā nekad nebija pieredzēts, tāpēc viņa pretrunīgos stāstus drīz vien aizmirsa un viņu pašu dēvēja par neredzēti cēlsirdīgu un draudzīgu vīru, par tādu, kas pret vienkāršajiem lauku ļaudīm izturas tāpat kā pret lielpilsētu vīriem un sievietēm.

Sarunas ievirzījās citā gultnē. Ap bāra slēgšanas laiku daži vēlāki viesi nostājās mēra pusē, sacīdami, ka jaunpienācējs ir pieredzējis vīrs, kurš prot novērtēt īstu draudzību; citi turpretim apgalvoja, ka taisnība bija svētajam tēvam, lietpratējam cilvēku dvēselēs, un ka ciemniekiem darīšana ar vientuļu vīru, kurš meklē jaunus draugus vai jaunu redzējumu uz Dieva pasauli. Lai kā arī būtu, svešinieks bija pateicīgs cilvēks, un Viskosas iedzīvotāji bija pārliecināti, ka skums un ilgosies pēc viņa, kad tas nākamajā pirmdienā dosies projām.

Vēl jāpiebilst, ka svešinieks bija ļoti apdomīgs, ko visi pamanīja kāda nozīmīga sākuma dēļ. Ikviens ceļotājs, jo sevišķi vientuļnieki, nekad nelaida garām izdevību aprunāties ar bāra kalpotāju Šantalu Primu, iespējams, cerot uz īsu, romantisku piedzīvojumu vai kaut ko tādu. Bet šis vīrs viņu uzrunāja, tikai pasūtot dzērienus, nekad neuzmezdamis meitenei kāru vai pavedinošu skatu.

Visas trīs nakts pēc tikšanās pie upes ar svešinieku Šantala nespēja mierīgi gulēt. Negaiss, kas te pieklusa, te pieņēmas spēkā, nežēlīgi raustīja metāla žalūzijas, radot baisminošu troksni. Vairākas reizes viņa pamodās, izmirkusi sviedros, lai gan nakts vienmēr izslēdza apkuri, jo elektrība maksāja dārgi.

Pirmajā naktī viņai līdzās stāvēja labie gari. Šantala neatcerējās nakts murgus, bet dedzīgi lūdzās Dievu palīdzēt viņai. Un ne reizi meitenei neienāca prātā izstāstīt ļaudīm to, ko viņa bija dzirdējusi, tādējādi kļūstot par grēka un nāves vēstnesi ciematā.

Tad Šantala iedomājās, ka Dievs ir pārāk tālu, lai viņu saklausītu, un sāka veltīt lūgšanas vecmāmiņai, kas nesen bija mirusi un kas viņu bija audzinājusi pēc mātes nāves dzemdībās. Meitene ar visiem spēkiem pieķērās domai, ka ļaunums reiz jau skāris viņas ģimeni un vairs nekad neatgriezīsies.

Neskatoties uz savām personiskajām nelaimēm, Šantala ļoti labi apzinājās, ka dzīvo ciematā, kura ļaudis ir godīgi, kārtīgi pilda savus pienākumus un staigā lepmi paceltu galvu – viņus cienīja visā apkaimē. Taču tā nav bijis vienmēr. Vairāk nekā divus gadsimtus Viskosu apdzīvoja cilvēku rases padibenes, un neviens par to īpaši nebrīnījās – pastāvēja uzskats, ka pie tā vainīgs ķeltu atstāts lāsts no tiem laikiem, kad tos sakāva un padzina romieši.

Un tā tas turpinājās, līdz kāda vīra – kurš neticēja lāstiem, bet gan svētībai – drošsirdība un savaldība glāba tautas godu. Šantala ieklausījās metāla žalūziju radītajā troksnī un atcerējās vecmāmiņas stāstu par visu, kas bijis.

“Pirms daudziem gadiem vientuļnieks, ko vēlāk ļaudis pazina kā svēto Savinu, dzīvoja kādā no šī apvidus alām. Tajos laikos Viskosa bija neliels robežpunkts, kur mēdza apmesties tiesas vajāti bandīti, kontrabandisti, prostitūtas, piedzīvojumu meklētāji, kas raudzīja pēc domubiedriem, slepkavas, kas te rada patvērumu starp noziegumiem. Ļaunākais no viņiem bija kāds arābs, vārdā Ahabs, kas pārvaldīja miestīņu un tā apkārtni, ievākdams pārmērīgus meslus no zemniekiem, kuri joprojām gribēja dzīvot godpilnu dzīvi.

Kādu dienu Savins pameta savu kalnu alu, ieradās Ahaba mājās un lūdza atļauju pārnakšņot. Ahabs iesmējās: “Vai tad tu nezini, ka es esmu slepkava, kurš jau uzšķērdis daudzus jo daudzus šeit, savā zemē, un tava dzīvība man nav ne graša vērtā?”

“Es to zinu,” Savins atteica. “Bet es esmu piekūsis dzīvot alā. Un labprāt te paliktu vismaz vienu nakti.”

Ahabs zināja par svētā slavu, kas bija tikpat liela kā viņējā, tāpēc jutās mazliet neveikli – viņš nevēlējās savu varenību dalīt ar tik vāju vīru. Jautājums bija izlemts: svētais jānogalina šonakt pat, lai visiem pierādītu, ka viņš ir vienīgais un īstais šī miestīņa pavēlnieks.

Abi kādu brīdi aprunājās. Ahabu dziļi iespaidoja svētā vīra vārdi, bet slepkava jau bija pārāk pagrimis un vairs neticēja labajam. Viņš norādīja vietu, kur Savinam atlaisties, un ņemās rūpīgi slīpēt un asināt savu dunci. Savins, kādu brīdi viņu vērojis, aizvēra acis un aizmīga.

Ahabs asināja dunci visu nakti. Bet no rīta, kad Savins pamodās, Ahabs sēdējā viņam līdzās un raudāja.

“Tev nebija bail no manis, un tu mani pat nenosodīji. Pirmoreiz kāds cilvēks pavada nakti manās mājās, ticēdams, ka es varu būt labs un sniegt patvērumu tam, kas to lūdz. Un tikai tava ticība, ka es varu būt taisns, ļāva man to izdarīt.”

No šā brīža Ahabs pameta savu kriminālo pagātņi un ķērās pie jaunas kārtības ieviešanas visā apkaimē. Viskosa no pierobežas iebraucamās vietas, kurā mudžēja no sabiedrības padibenēm, pārvērtās par nozīmīgu tirdzniecības centru starp divām valstīm.

Jā, tā tas bija.”

Šantala izplūda asarās, viņa bija pateicīga vecmāmiņai par šo stāstu. Viņas ciema ļaudis bija labi cilvēki, viņa varēja tiem uzticēties. Un, mēģinādama vēlreiz iemigt, viņa jau tīksminājās par domu, ka rīt izstāstīs visu, ko dzirdējusi no svešinieka mutes, lai redzētu pārbiļā vaibstus šī vīra sejā, kad Viskosas iedzīvotāji to ar kaunu padzīs.

Nākamajā dienā meitene ar pārsteigumu ieraudzīja viņu iznākam no restorāna viesnīcas iekštelpās un dodamies uz bāra veikaliņu, kur tas uzsāka sarunu ar sanākušajiem ļaudīm kā parasts tūrists, izlikdamies ieinteresēts, kā šejienieši cērp aitas vai kūpina gaļu, vārdu sakot, plāpādams visvisādas blēņas. Viskosas iedzīvotāji vienmēr bija ticējuši, ka ikvienu svešinieku apbur viņu veselīgais un dabiskais dzīvesveids, tāpēc tie nepieķūsuši atkārtoja vienus un tos pašus stāstus par labumiem, ko dāvā dzīve tālu prom no modernās civilizācijas. Patiesībā ikviens no viņiem savā sirdī vēlētos pabūt kaut kur svešā malā starp smirdīgām automašīnām, kas piesārņo gaisu, un rajoniem, kuros nevari justies drošs, – tāds vienmēr bijis lielpilsētu noslēpumainais iespaids uz vienkāršo lauku cilvēku. Taču vienmēr, kad parādījās kāds viesis, tie skaļiem vārdiem – un tikai vārdiem – apliecināja savu prieku dzīvot šajā zudušajā paradīzē, it kā vēlēdamies paši sev iegālvot, ka piedzimšana šeit ir liels brīnums, un aizmirdami, ka līdz šim vēl neviens viesnīcas viesis nebija izlēmis palikt uz dzīvi Viskosā.

Nakts restorānā bija bijusi visnotaļ jauca, izņemot kādu mirkli, kad svešinieks izmeta ne visai veiklu frāzi:

– Bērni gan te ir lieliski audzināti. Vēl ne reizi no rītiem neesmu dzirdējis, ka tie brēktu, kā to man nācies piedzīvot citās apmešanās vietās.

Pēc apmulsuma pilna klusuma mirkļa – bērnu Viskosā gluži vienkārši nebija – kāds attapās pavaicāt, kā viņam garšojis tikko notiesātais ēdiens, un saruna turpinājās ierastajā gultnē, atkal un atkal apspriežot lauku dzīves burvību un lielpilsētas trūkumus.

Laikam ritot, Šantala kļuva arvien satrauktāka, baidīdamās, ka svešinieks lūgs izstāstīt par viņu tikšanos mežā. Bet tas uz viņu pat acis neuzmeta, vien kādā brīdī it kā starp citu palūdza pasniegt dzērienu visiem klātesošajiem. Un tūlīt samaksāja.

Tiklīdz apmeklētāji aizgāja un svešinieks uzkāpa savā istabā, meitene nosēja darba priekšautu, aizsmēķēja cigareti no kāda klienta uz galda aizmirstas paciņas un viesnīcas saimniecei paziņoja, ka telpas sakops rīt no rīta, šobrīd viņa jūtoties pārāk sagurusi pēc slikti gulētas nakts. Saimniece bija ar mieru, Šantala uzmeta plecos savu žaketi un izgāja nakts dzedrajā gaisā.

Līdz mājām bija divu minūšu gājums, viņa ļāva lietum asi cirsties sejā un piepeši iedomājās, ka viss notikušais bijusi vien neprātīga iedomā, drūms jocīnš, ar ko svešinieks pūlējās pievērst viņas uzmanību.

Tad viņa atcerējās zeltu, viņa to bija redzējusi pati savām acīm.

Varbūt tas nemaz nebija zelts? Taču kaut ko vēl prātot vairs nebija spēka, nokļuvusi savā istabā, viņa tūlīt nometa drēbes un palīda zem segas.

Otrajā naktī Šantala sastapās gan ar labajiem, gan ļaunajiem gariem. Viņa iekrita dziļā miegā, sapņus neredzēja, katrā ziņā tiem nebija būtiskas nozīmes, bet jau pēc nepilnas stundas meitene pamodās. Arā viss bija klusu; nedz metāla žālūzijas vējā sitās, nedz bija dzirdamas nakts zvēru balsis – pilnīgs klusums, nekas neliecināja, ka viņa atrodas dzīvājo pasaulē.

Šantala piegāja pie loga un paraudzījās uz tuksnesīgo ielu, smidzināja smalks sijātājs, dūmakaino ainavu kaut nedaudz izgaismoja viesnīcas izkārtnes pālā gaisma, kas ciematam piešķīra vēl lielāku vientulību. Viņa lieliski pazina šo spocīgo klusumu, kas nebūt nenozīmēja mieru un glāstus dvēselei, bet gan neglābjamu pamestību, kurā nav un nevar būt nekā jauna.

Meitene palūkojās uz kalniem, zemo mākoņu dēļ neko nevarēja redzēt, bet viņa zināja, ka kaut kur starp klintīm gul' paslēpts zelts. Nē, pareizāk būtu teikt: dzeltenīgs ķieģeļa formas priekšmets, ko svešinieks tur